

POSTANOWIENIE

Dnia 18 maja 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Krzysztof Strzelczyk (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk (sprawozdawca)

SSN Grzegorz Misiurek

w sprawie z wniosku Zakładu Mięsnego M. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w M. - poprzednio Zakładu Mięsnego B. Spółki Jawnej w M. przy uczestnictwie I. N. i M. N.

o wpis hipoteki przymusowej,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 18 maja 2012 r.,

skargi kasacyjnej uczestnika postępowania M. N.

od postanowienia Sądu Okręgowego

z dnia 18 lutego 2011 r.,

uchyla zaskarżone postanowienie oraz postanowienie Sądu Rejonowego z dnia 21 września 2000 r., i przekazuje sprawę Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy postanowieniem z dnia 20 września 2000 r. wpisał do księgi wieczystej Kw nr [...] hipotekę przymusową w kwocie 140 385,02 zł na rzecz wnioskodawcy - Zakładu Mięsnego "B." Spółka jawna w M. tytułem zabezpieczenia wierzytelności wobec M. N., współnika spółki cywilnej „E.” w B. Jako podstawę wpisu wskazano nakaz zapłaty wydany przez Sąd Rejonowy w dniu 8 kwietnia 1997 r. oraz wyrok Sądu Okręgowego z dnia 18 marca 1999 r. o uznaniu czynności prawnej dłużnika (M. N.) za bezskuteczną wobec wnioskodawcy (art. 527 k.c.).

Apelacja uczestnika postępowania M. N. została oddalona. Sąd Okręgowy przyjął, że wnioskodawca może dołączyć do wniosku oryginalny tytuł wykonawczy (nakaz zapłaty) także na etapie postępowania apelacyjnego, wystarczy bowiem, aby tytuł taki istniał przynajmniej w chwili dokonywania wpisu. Stwierdził też, że treść art. 109 ustawy o księgach wieczystych i hipotece nie sprzeciwia się możliwości wpisania hipoteki przymusowej na nieruchomości, która w wyniku czynności prawnej dłużnika, dokonanej z pokrzywdzeniem wierzyciela, stała się własnością osoby trzeciej (obdarowanego). W rozpoznawanej sprawie wnioskodawca (wierzyciel) dysponował wyrokiem, w którym uznano za bezskuteczną darowiznę nieruchomości, dokonaną przez dłużnika na rzecz obdarowanych uczestników postępowania o wpis. W ocenie Sądu, podstawą wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości obdarowanych może być łącznie tytuł wykonawczy wystawiony przeciwko dłużnikowi i prawomocny wyrok o uznaniu darowizny za bezskuteczną wobec wnioskodawcy.

W skardze kasacyjnej uczestnika postępowania M. N. podnoszono zarzuty naruszenia prawa procesowego, tj. art. 385 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. oraz art. 382 k.p.c. i art. 316 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. a także zarzuty naruszenia przepisów prawa materialnego, tj. art. 109 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. Dz.U. z 2001 r., nr 125, poz. 1368, cyt. dalej – „u.k.w.i.h.”), art. 532 k.c. Skarżący wnosili o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W sprawie tej wystąpiły dwa podstawowe zagadnienia prawne związane z legitymacją wnioskodawcy do ujawnienia w księdze wieczystej Kw nr [...] hipoteki przymusowej w kwocie 140 385,02 zł, obciążającej nieruchomość stanowiącą

współwłasność ułamkową dwóch osób, które nie były dłużnikami osobistymi wnioskodawcy (uczestników obecnego postępowania).

Po pierwsze, pojawiła się kwestia, czy możliwe było dokonanie wpisu wspomnianej hipoteki, skoro wnioskodawca załączył do wniosku o wpis nieoryginalny tytuł wykonawczy (nakaz zapłaty), a następnie przedstawił już oryginał takiego tytułu na etapie postępowania odwoławczego, wywołanego apelacją uczestnika postępowania kwestionującego wpis.

Po drugie, czy wyrok uznający czynność prawną dłużnika osobistego wnioskodawcy za bezskuteczną wobec tego wnioskodawcy (art. 527 k.c.) łącznie z tytułem wykonawczym (oryginalnym), wystawionym przeciwko dłużnikowi wnioskodawcy, może tworzyć podstawę prawną wpisu w świetle art. 109 ust. 1 u.k.w.i.h.

Nie można podzielić stanowiska Sądu Okręgowego, że istnieje możliwość dokonania wpisu hipoteki w księdze wieczystej, jeżeli wnioskodawca nie dołączył do wniosku oryginalnego tytułu wykonawczego, ale uczynił to dopiero w toku postępowania apelacyjnego. Wyrażona w art. 109 ust. 1 u.k.w.h. reguła, że podstawą wpisu hipoteki przymusowej jest oryginał tytułu wykonawczego, nie może być rozumiana w ten sposób, iż wystarczy istnienie takiego tytułu przynajmniej w chwili dokonywania wpisu. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przekonywająco wykazano, że podstawą wpisu w księdze wieczystej hipoteki przymusowej może być tylko oryginał tytułu wykonawczego, przy czym formułę tę należy rozumieć w ten sposób, że oryginalny tytuł wykonawczy powinien być już załączony do wniosku o wpis, a nie (inne) dokumenty (rozstrzygnięcia sądowe) wskazujące tylko na istnienie tytułu oryginalnego (por. np. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2005 r., III CZP 101/05, OSNC 2006, z. 11, poz. 180; uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 2009 r., III CZP 80/09, OSNC 2010, z. 6, poz. 84). Nie ma przy tym znaczenia kwestia samej funkcji hipoteki przymusowej, ustanowionej na podstawie art. 109 ust. 1 u.k.w.i.h., tj. jako środka zabezpieczenia lub czy środka egzekucyjnego.

Nietrafne jest również stanowisko Sądu Okręgowego, zgodnie z którym jak gdyby łączną podstawą wpisu hipoteki przymusowej może stanowić tytuł wykonawczy wnioskodawcy (wierzyciela) przeciwko dłużnikowi osobistemu i wyrok

uznający ze bezskuteczną umowę darowizny nieruchomości dokonanej przez tego dłużnika na rzecz osoby trzeciej (obdarowanych osób trzecich, art. 527 k.c.). Chodzi oczywiście o wpis takiej hipoteki na nieruchomości stanowiącej współwłasność takich obdarowanych. Dzieje się tak przynajmniej z dwóch zasadniczych przyczyn.

Po pierwsze, hipotekę przymusową na podstawie art. 109 u.k.w.i.h. można ustanowić na nieruchomości stanowiącej własność dłużnika osobistego wnioskodawcy (verba legis „na wszystkich nieruchomościach dłużnika”).

Po drugie, prawomocny wyrok uzyskany w procesie pauliańskim przeciwko osobie trzeciej (obdarowanym) upoważnia wierzyciela do prowadzenia egzekucji z przedmiotu darowizny (nieruchomości) w celu ochrony wierzytelności przysługującej wobec dłużnika (art. 532 k.c.). Istotnym warunkiem takiej egzekucji wierzyciela jest uzyskanie tytułu wykonawczego przeciwko dłużnikowi określającego bliżej chronioną wierzytelność. Nie oznacza to jednak, że w takiej sytuacji powstają podstawy do obciążania hipoteką przymusową nieruchomości osoby trzeciej, nabytej na podstawie czynności prawnej fraudacyjnej (art. 527 k.c.).

Prawomocny wyrok, uzyskany przez wierzyciela w procesie pauliańskim, nie może stanowić podstawy wpisu hipoteki przymusowej (art. 109 ust. 1 u.k.w.i.h.) na nieruchomości osoby trzeciej, nabytej przez tę osobę na podstawie kwestionowanej czynności prawnej, zarówno samodzielnie, jak i łącznie z tytułem wykonawczym przysługującym wnioskodawcy wobec dłużnika.

Naruszenie przez zaskarżone orzeczenie postanowień art. 109 ust. 1 u.k.w.i.h. oraz art. 532 k.c. w zw. z art. 527 k.c. spowodowało konieczność uchylecia tego orzeczenia oraz orzeczenia Sądu Rejonowego z dnia 21 września 2000 r. i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).